

СТАНОВИЩЕ

върху дисертационен труд за присъждане на научна степен "Доктор на науките" в област на висше образование ш.б. *Аграрни науки и ветеринарна медицина*, професионално направление ш.б.1. *Растениевъдство*, научна специалност "Растениевъдство".

Автор на дисертационния труд: проф. д-р Тодор Симеонов Кертиков от Институт по фуражните култури, гр. Плевен.

Тема на дисертационния труд: "Двуоткосно прибиране на зимуващ фуражен грах (*Pisum sativum* L. ssp. *arvense*)".

Изготвил становището: Владимир Илиев Лингорски, доцент д-р в Института по планинско животновъдство и земеделие, гр. Троян в област на висше образование ш.б. *Аграрни науки и ветеринарна медицина*, професионално направление ш.б.1. *Растениевъдство*, научна специалност "Фуражно производство, ливадарство", определен за член на Научно жури, назначено със Заповед №НП-08-102/21.08.2014 г. на Председателя на ССА, София.

1. Обем и структура на дисертацията.

Дисертацията е структурирана съгласно изискванията на ЗРАСРБ и Правилника за приложението му в системата на ССА, като съдържа всички необходими раздели за такъв научен труд. Разработена е общо на 248 страници, в т.ч.: Увод – 3 страници, Литературен преглед – 34 страници, Цел и задачи – 1 страница, Материал и методи – 17 страници, Почвено-климатични и агрометеорологични условия - 17 страници, Резултати и обсъждане – 129 страници, Изводи – 6 страници, Приноси с препоръки за практиката - 4 страници.

Дисертационният труд е написан на напълно разбираем научен стил, подходящ за използване в теорията и практиката на растениевъдните науки.

2. Актуалност на проблема.

От отглежданите в България едногодишни фуражни култури, зимуващия фуражен грах заема особено важно място като незаменима протеинова култура. Актуалността му е породена и от факта, че освен като белтъчен фураж, с включването му като предшественик в сеитбообращенията значително се намалява необходимостта от азотно торене на основните полски култури.

За получаването на по-високи и качествени добиви на фураж и зърно от зимуващия грах е необходимо изучаването на връзката между почвено-климатичните условия на съответния регион и физиолого-биологичния потенциал на растението чрез изпитване метода на двуоткосното му прибиране. Поради очертаващите се глобални промени на климата, разработките в този смисъл имат особено важно теоретическо и практическо значение.

Всичко това категоризира настоящата дисертационна тема като особено актуална и може да бъде важно звено от технологията за отглеждане на тази фуражна култура.

3. Използвана литература.

Литературата включва 212 автори на кирилица и 158 на латиница. Направеният подробен литературен обзор напълно кореспондира с тълкуването на получените резултати, както и с направените изводи, приноси и препоръки за практиката.

4. Цел, задачи и методи на изследване.

В унисон с неоспоримата актуалност на проблема, целта на проучването е насочена върху някои основни физиолого-биохимични, агротехнически и качествени параметри на зимуващ фуражен грах, отглеждан в самостоятелни и смесени посеви при двуоткосното му прибиране за производство на фураж и семена. В тази връзка, за разрешаването му са заложили основно четири научноизследователски задачи.

В съответствие с целта през периода 1996-2008г. са изведени 12 полски агротехнически опити, а за установяване динамиката на качествените показатели на фуража в зависимост от биолого-физиологичните особености на растението са изведени 4 полско-лабораторни опити.

В ежегодно залаганите полски опити е проследена поредица от *продуктивни, физиологични и икономически* показатели, свързани с ефективността от двукратното прибиране на зимния фуражен грах. Ежегодно са извършвани обстойни почвени и растителни (на фураж и зърно) анализи. Извършена е математическа обработка на резултатите, като за целта са използвани съвременни методи и софтуерни програми.

5. Онагледеност, представяне и обсъждане на резултатите.

Получените резултати са представени в 69 таблици, 25 фигури и 23 снимки, които онагледяват и подпомагат анализирането на отчетените цифрови данни.

С настоящото научно изследване е направена задълбочена преценка на възможностите за двукратното прибиране на зимуващ фуражен грах в зависимост от почвено-климатичните условия на региона и физиолого-биологичния потенциал на растението при отглеждане в самостоятелни и смесени посеви. Установена е потенциалната продуктивност на свежа и суха маса, на зърно, на протеин и др. съпътстващи макро- и микроелементи. Обсъждането е направено въз основа на получените данни от изследването, като същото е анализирано в светлината на посочените литературни източници. Констатирано е, че такъв режим на реколтиране е възможно агротехническо мероприятие за почвено-климатичните условия на Северна България. Агротехническата ефективност от прилагането му, вкл. и икономическата, зависи най-вече от фенофазата на прибиране, височината на коситба на 1-ви подраст, както и от някои климатични условия (почвена влажност) през периода на реколтирането.

6. Приноси на дисертационния труд.

Посочени са 7 приноса с теоретичен и 4 с приложен характер. От *научните приноси* особено важна е установената корелация между двуоткосното прибиране и агро-климатичните условия, фенофазата, височината на коситба и темпа на вторичен растеж. Така, своевременното прибиране на 1-ви подраст за фураж е предпоставка за получаване на зърно от 2-ри подраст. Установена е динамиката на основните химични компоненти на

фуража в зависимост от подрастите на прибиране.

От научно-приложните приноси ценни за практиката са разработените агротехнически параметри за прилагане на двуеткосно прибиране на зимуващ фуражен грах. Установено е качеството на получената продукция при двукратното му реколтиране, като е посочена и икономическата ефективност от това мероприятие.

7. Препоръки за практиката.

Като важни конкретни препоръки за двуеткосно използване на зимуващ фуражен грах в самостоятелни или смесени посеви с тритикале са посочени сроковете на сеитба, сеитбената норма, азотната торова норма, фенофазите на прибиране на 1-ви и 2-ри подрасти и височината на коситба.

8. Публикувани статии и цитирания.

Публикуваните статии и цитирания са напълно достатъчни.

Във връзка с дисертацията са представени изискващите се 15 научни публикации, две от които са от конференции с международно участие. В 14 от тях проф. Кертиков е самостоятелен или първи автор.

Цитиранията, получени след придобиването на образователната и научна степен „Доктор“ са общо 236 бр. от 84 негови научни публикации.

9. Бележки и препоръки.

За по-вече яснота някои от изводите на дисертационния труд биха могли да се обединят и редуцират.

За по-отчетлива визуализация, точката „Препоръки за практиката“ е можело да се даде отделно от приносите.

10. Оценка на автореферата.

По отношение на обем, съдържание и пълнота, представеният автореферат е изготвен съгласно изискванията заложи в ЗРАСРБ и Правилника за приложението му в системата на ССА. Той отразява обективно и коректно структурата и съдържанието на дисертационния труд. Чрез него се придобива ясна и адекватна представа за извършената научно-изследователска работа по темата на дисертацията.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Настоящият дисертационен труд представлява задълбочено научно изследване, включващо оригинални научни и научно-приложни приноси и препоръки за практиката, като напълно съответства на наукометричните критерии за условията и реда за придобиване на научната степен „Доктор на науките“.

В съображение на написаното по-горе, убедено ще гласувам с **ДА**, като си позволявам да предложа на почитаемото Научно жури да гласува **ПОЛОЖИТЕЛНО** и да присъди на **проф. д-р Тодор Симеонов Кертиков** научната степен „Доктор на науките“ по научна специалност „Растениевъдство“.

Дата: 10.09.2014 г.
гр. Плевен

ИЗГОТВИЛ:.....
(доц. д-р Вл. Лингорски)